

Л. М. Белих,
студентка факультету
іноземних мов
О. В. Гладка,
кандидат педагогічних
наук, доцент
Криворізький державний
педагогічний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ “ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК” НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Белих Л. Б., Гладка О. В. Реалізація змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток” на уроках англійської мови у середній школі.

У статті проаналізовано сутність поняття «змістова лінія “Екологічна безпека та сталий розвиток”». Охарактеризовано психолого-фізіологічні особливості учнів середнього етапу навчання. Виявлено особливості змістової лінії на актуалізації та важливості реалізації змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток” у сучасній шкільній практиці в контексті навчання у середній школі. Запропоновано методичні рекомендації із реалізації змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток”.

Ключові слова: змістова лінія, екологічна безпека та сталий розвиток, середній етап, психолого-фізіологічні особливості, англійська мова.

Белих Л. Б., Гладкая Е. В. Реализация смысловой линии “Экологическая безопасность и устойчивое развитие” на уроках английского языка в средней школе.

В статье проанализировано значение понятия «смысловая линия “Экологическая безопасность и устойчивое развитие”». Охарактеризовано психолого-физиологические особенности учеников среднего этапа обучения. Выявлены особенности смысловой линии “Экологическая безопасность и устойчивое развитие” в современной школьной практике в контексте обучения в средней школе. Предложены методические рекомендации по реализации смысловой линии “Экологическая безопасность и устойчивое развитие”.

Ключевые слова: смысловая линия, экологическая безопасность и устойчивое развитие, психолого-физиологические особенности, английский язык.

Bielykh I., Gladka O. Realization of cross-curricular thematic line “Environmental safety and sustainable development” at English lessons in middle school.

The article analyzes the essence of the concept of “cross-curricular thematic line “Environmental safety and sustainable development”. The psychological and physiological characteristics of middle-school students are characterized. The features of the cross-curricular thematic line “Environmental safety and sustainable development” in the context of teaching of middle school students is revealed. Methodical recommendations for realization of the thematic line are suggested.

Key words: cross-curricular line, environmental safety, sustainable development, psychological and physiological characteristics, English.

Постановка проблеми. У сучасній школі акцент навчання робиться на реалізації наскрізних змістових ліній. Згідно із Новим Державним стандартом наскрізні лінії є соціально значимими над-предметними темами, що допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях [5]. Наскрізна лінія “Екологічна безпека та сталий розвиток” сприяє розвитку в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, що прищеплює майбутньому поколінню дбайливе та відповідальне ставлення до довкілля, усвідомлення важливості сталого розвитку задля збереження навколишнього середовища та розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням реалізації наскрізних змістових ліній у середній та старшій школі займалися такі науковці як Л. Грубляк, Н. Диркавець, О. Карп, А. Кокойло, Ю. Кононенко, О. Любченко, О. Мешкова, А. Олійник, Л. Пужайчерета, С. Сосновсика, Н. Шевченко. У своїх дослідженнях науковці наголошували на важливості врахування вікових особливостей учнів при розробці плану уроку та різноманітності видів діяльності на уроці, також пропонували розробки уроків із реалізації таких змістових ліній як: “Екологічна безпека та сталий розвиток”, “Громадянська відповідальність”, “Здоров’я та безпека” та “Підприємливість і фінансова грамотність”. Але проблема залишається актуальною на середньому етапі навчання та потребує детальнішого розгляду у контексті реалізації змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток”.

Мета статті полягає у розробці методичних рекомендацій щодо реалізації наскрізної змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток” у контексті навчання іноземної мови на середньому етапі.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на офіційній сайт Міністерства освіти і науки України, «наскрізні лінії є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, навчальних

предметів та предметних циклів, на які необхідно спиратися при формуванні шкільного середовища. Виокремлюють чотири наскрізні лінії: “Екологічна безпека та сталий розвиток”, “Громадянська відповідальність”, “Здоров’я та безпека”, “Підприємливість і фінансова грамотність”, кожна з яких має на меті певні завдання. У даному дослідженні акцентовано увагу на “Екологічній безпеці та сталому розвитку”, адже важливість екологічної безпеки у сучасному світі важко переоцінити» [5]. Мета наскрізної лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток” — це формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості задля усвідомлення дітьми себе невід’ємною частиною навколишнього середовища, у результаті чого майбутнє покоління ставитиметься до довкілля дбайливіше та відповідальніше; зосередження уваги й зусиль вчителів-предметників, класних керівників й усього педагогічного колективу на досягненні життєво важливої для учня й суспільства мети, увиразнення ключових компетентності [3].

Складовими екологічної безпеки є:

- екологічний аудит — передбачення майбутнього екологічного стану в залежності від впливу усіх компонентів навколишнього середовища на здоров’я людей та довкілля;

- моніторинг довкілля (екомоніторинг) — оцінка та передбачення змін стану природного середовища, задля вироблення рекомендацій з метою усунення або послаблення негативних змін;

- передбачення розвитку екологічної ситуації;

- екологічний менеджмент — система управління довкіллям;

- екологічна проблема — ситуація, яка є наслідком зміни природного середовища через антропогенні дії та призводить до негативних соціальних, екологічних та економічних наслідків [3].

Підґрунтям екологічної безпеки є:

- усвідомлення людиною її невід’ємності та залежності від природи;

- розуміння обмеженості природно-ресурсного потенціалу Землі та окремих її регіонів;

- обов’язковість створення соціально-економічного механізму гомеостазу в системі “людина — природа” типу “природа — товар — гроші — природа”;

- прагнення перейти до використання ресурсозберігаючих технологій та мінімалізувати шкоду, причиною якої є людська діяльність;

- осмислення, що цілісність екосистем є основою збереження природних систем [3].

Для успішного впровадження змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток” на середньому етапі, вважається необхідним розглянути психолого-фізіологічні особливості учнів середнього етапу навчання.

Учні середнього етапу навчання потребують особливої уваги. Проблемним моментом даного періоду є криза 13-ти років, коли учень вкрай потребує підтримки та розуміння збоку дорослих, зростає потреба у спілкуванні з однолітками. Це вік загострення суперечностей особистості, що вимагає від вчителя особливого такту та забезпечення умов для вмотивованого навчання [6]. Негативними симптомокомплексами даного періоду є: дратівливість, хитрощі, зухвалість, лихослів'я, корисливість, неслухняність, зарозумілість, пізнавальна обмеженість, недбалість, байдужість, лінощі, у деяких випадках навіть негативізм та жорстокість [4].

Також підліткова криза має позитивні симптомокомплекси такі як: усвідомлення ролі школяра, прагнення до самостійності, спроби себе у ролі дорослого, вміння співчувати, старанність, бажання й уміння співпрацювати, переживання власних успіхів або невдач, оптимізм, гордість за власні досягнення, відповідальність, організованість [4].

Для вивчення іноземних мов провідним фактором є пам'ять, яка на різних етапах дорослішання має свої особливості. Особливістю мовленнєвої пам'яті молодшого підлітка є встановлення логічних ланцюгів, усвідомлення та систематизація. Первинним є мимовільне запам'ятовування, в той час як довільне запам'ятовування відіграє ключову роль у навчанні учнів, але за умови осмисленої діяльності ефективнішим буде мимовільне запам'ятовування. У підлітковому віці мимовільне запам'ятовування поєднується з довільним. У старшому віці пам'ять набуває логічного характеру, учні прагнуть знаходити головне, виокремлюючи опорні пункти для полегшення запам'ятовування та відтворення нового матеріалу. У засвоєнні матеріалу усе більшого значення набуває прагнення знаходити головне, виділяти опорні пункти, задля полегшення запам'ятовування і відтворення, внаслідок чого мовленнєва пам'ять школярів щільно поєднується з усвідомленням, систематизацією, встановленням логічних ланцюгів. В цей період відбувається формування логічних зв'язків.

Атмосфера на уроці відіграє ключову роль, оскільки позитивні емоції сприяють кращому засвоєнню матеріалу. Багато підлітків очоче розуміють і приймають потребу в навчанні більш інтелектуального

типу, новий матеріал не просто сприймається, а й усвідомлюється та систематизується, з'являється бажання висловлювати власну думку та приймати участь у дискусіях, що є сприятливою умовою для реалізації змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток”, тому вважається доречним розглянення специфіки реалізації змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток” на уроках англійської мови у середній школі [7].

Для реалізації наскрізної лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток”, під яким розуміють розвиток, що дозволить сучасному поколінню жити у зручних умовах, не завдаючи шкоди майбутнім поколінням, вивчаючи теми “Стиль життя”, “Природа та погода”, “Довкілля”, “Засоби масової інформації”, необхідно формувати в учнів поняття того, що люди є невід’ємною частиною природи, та її існування безпосередньо залежить від стану, в якому перебуває природне середовище. Мотивацію та інтерес до пізнання нового можна активізувати організувавши урок-екскурсію до парку чи річки, що буде корисно та справить на учнів позитивні враження та активізує емоційну пам’ять.

Одним із симптомомкомплексів кризи даного періоду 13-ти років є прагнення до самостійності, таким чином одним із засобів реалізації змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток” у середній школі буде доручення учням розробити та презентувати проект. Важливим аспектом також є емоційна пам’ять, тому заняття на природі буде вдалим рішеннями, адже наголосивши на тому, що після заняття треба залишити природу такою ж гарною, як вона була до, вчитель подарує учням приємні спогади від спільного проведення часу та водночас навчить не тільки не смітити, а й прибирати, для того щоб зберегти природню красу [4].

На думку О. М. Любченка, в залежності від психологічно-вікових особливостей учнів, їхнього рівня володіння мовою вчитель може вибрати за мету найбільш відповідні вміння, й пам’ятати не лише про наскрізний підхід і міжпредметні зв’язки, а й про поступальність і наступність у розвитку компетентностей [4].

Ю. Г. Кононенко розрізняє такі підходи, що сприяють реалізації змістових ліній: компетентнісний, інтегрований (міжпредметний), комунікативно-діяльнісний і особистісно зорієнтований. За компетентнісним підходом, метою навчання є сформованість ключових та предметних компетентностей. Відповідно до інтегрованого підходу, через встановлення міжпредметних зв’язків в учнів має сформуватися комплексне сприйняття світу. Комунікативно-діяльнісний підхід спря-

мовує організацію навчального процесу з іноземної мови на забезпечення активної, особистісно значущої, усвідомленої комунікативної діяльності та метод проектів, де кожен зможе проявити себе не тільки в командній роботі, а й індивідуально. Особистісно зорієнтований підхід передбачає спрямованість освітнього процесу передусім на плідний розвиток особистості кожного школяра, розкриття його здібностей, побудову індивідуальної освітньої траєкторії учня [1].

Виходячи з вищенаведеної інформації, вважається, що невід'ємними компонентами вдалого уроку з англійської мови, який має на меті реалізацію змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток”, є принцип наочності, який розвиватиме наочно-дійове та наочно-образне мислення та приверне увагу учнів до матеріалу, принцип зв'язку навчання з життям, для того щоб учні могли розуміти де і як застосовувати отриманні знання, принцип науковості, який передбачає розкриття причино-наслідкових зв'язків явищ, принцип доступності та принцип врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів для того щоб кожен учень дізнався щось нове на уроці; принцип свідомості й активності учнів у навчанні та принцип забезпечення міцності результатів навчання, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу.

Реалізувати дані принципи можна наступним чином:

- презентувати та обговорювати проекти щодо збереження довкілля та забезпечення сталого розвитку англійською мовою, вивчаючи такі теми як “Україна”, “Природа”, “Стиль життя”, з використанням комп'ютерних технологій, розподіливши завдання в проекті відповідно до індивідуальних особливостей учня, таким чином будуть реалізовані принципи наочності, індивідуальних особливостей учнів, активності та науковості;

- наголошувати на необхідності бережливого ставлення до природи та прибиранні після відпочинку в парку, біля річки тощо, влаштувавши класний вихід на природу, що може стати заключним уроком з такої теми як “Природа” у 5-ому класі, таким чином будуть реалізовані принципи наочності, доступності та зв'язку навчання з життям й теорії з практикою;

- обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища англійською мовою із таких тем як “Стиль життя”, “Наука і технічний прогрес”, “Природа”, “Засоби масової інформації”, даний метод можна реалізувати влаштувавши дискусію або через проект з однієї з вищезазначених тем, що дасть можливість учням обговорити проблем в сучасному світі, в тому числі таку проблеми як

знищення природи, також можна підібрати ілюстрації або декілька відеороликів, де проблема “Екологічної безпеки та сталого розвитку” розглядатиметься з різних боків, та запропонувати учням підібрати найкращі шляхи вирішення даної проблеми та запропонувати їм аргументувати власну думку. Таким чином реалізуються наступні принципи: наочний, науковості, систематичності та послідовності навчання, свідомості й активності учнів у навчанні. Можна вважати дану розробку уроку досить вдалою, оскільки протягом заняття змінюються види діяльності, в учнів є можливість проявити творчі здібності, висловити свою думку та зробити висновки щодо актуальних проблем;

- проектувати власні дії на захист довкілля та збереження ресурсів на англійській мові — творче заняття з таких тем як “Засоби масової інформації”, “Природа і погода”, “Стиль життя”, “Наука і технічний прогрес”, що змусить учнів проявити свої творчі здібності, попрацювати в команді, розвинути мовленнєві навички та навчитися виділяти головне. Таким чином будуть реалізовані наступні принципи: наочний, науковості, свідомості й активності учнів у навчанні, забезпечення міцності результатів навчання, науковості та врахування індивідуальних особливостей;

- пояснювати взаємозв’язок людини і навколишнього середовища, у тому числі з тваринним та рослинним світами, що може бути реалізовано в рамках наступних тем: “Природа і погода”, “Робота і професія”, “Стиль життя”, “Наука і технічний процес”. Наприклад, з теми “Робота і професія”, яка вивчається в 9 класі можна обрати окремий урок, на якому один із завдань бути скласти список найважливіших професій в сучасному світі на їхню думку та показати взаємозв’язок діяльності людини із навколишнім середовищем, де будуть реалізовані наступні принципи навчання: наочності, свідомості й активності, та зв’язку навчання з життям, теорії з практикою.

Різноманітність способів реалізації змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток” грає значну роль, адже враження від новизни діяльності заохочуватиме школярів приймати активну роль у процесі заняття.

Висновки і перспективи. У ході дослідження було доведено, що реалізація наскрізної змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток” на уроках іноземної мови на середньому рівні необхідна для формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості. Необхідність врахування психолого-

фізіологічних особливостей на середньому етапі навчання обумовлена специфічними рисами розвитку підлітка; а саме, прагнення до самостійності та комунікації, потреба у навчанні більш інтелектуального типу, не лише сприйняття, а й усвідомлення нового матеріалу, бажання висловлювати власну думку та брати участь у дискусіях, що є сприятливою умовою для реалізації змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток”. Отже, реалізація принципів навчання має відбуватися із урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, де кожен зможе розкрити та проявити свої творчі здібності та навчитися обговорювати проблеми та висловлювати власну думку англійською мовою, де значуще місце займає метод проекту. Перспективним та доречним вважається розгляд особливостей реалізації змістової лінії “Екологічна безпека та сталий розвиток” у старшій школі, що сприятиме комплексному формуванню екологічної свідомості школярів.

Список використаної літератури

1. Врахування вікових особливостей учнів у навчанні ІМ // studfile : веб-сайт. URL: <http://studfile.net/preview/5113268/>
2. Добірка матеріалів з формування наскрізних умінь у школярів // naurok : веб-сайт. URL: <http://naurok.com.ua/post/dobirka-materialiv-z-formuvannya-naskriznih-umin-u-shkolyariv>
3. Екологічна безпека та економіка : монографія / М. І. Сокур та ін. Кременчук, 2020. 240 с.
4. Любченко О. М. Наскрізнi лiнii в освiтi та iх реалiзацiя на уроках англiйської мови. Англiйська мова та лiтература. Серiя : № 24 (574). URL: <http://journal.osnova.com.ua/article/69394->
5. Навчальні програми 5–9 класів : Програми затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. URL: <http://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>
6. Наскрізнi лiнii Нової української школи // Naurok : веб-сайт. URL: <https://naurok.com.ua/naskrizni-zmistovi-lini-novo-ukra-nsko-shkoli-80964.html>
7. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка : навч. посіб. Київ, 2014. 228 с.